

RPO BEZ TAJEMNIC

Na co można pozyskać dofinansowanie
z Regionalnego Programu Operacyjnego
Województwa Śląskiego na lata 2014-2020

Drogi Czytelniku!

Za nami tysiące zrealizowanych przedsięwzięć, które w minionych latach uzyskały unijne wsparcie. Czas jednak na nowe rozdanie. W Śląskiem można obecnie ubiegać się o unijne dofinansowanie w ramach RPO WSL na lata 2014–2020. Program pozwala zainwestować unijne środki w przedsięwzięcia najbardziej odpowiadające potrzebom regionu, zarówno pod kątem działań infrastrukturalnych, jak i projektów „miękkich”, adresowanych bezpośrednio do mieszkańców regionu.

O tym, kto może sięgnąć po pieniądze i na co może je wydać, dowiesz się z tego folderu. Zamieściliśmy w nim opis wszystkich osi priorytetowych RPO WSL 2014-2020. Nasz poradnik nie jest jednak księgą pełną i bardzo szczegółową, jest raczej przewodnikiem prowadzącym do funduszy unijnych. Prezentujemy w nim najważniejsze drogowskazy, znaki i tablice informacyjne na ścieżce do dofinansowania. Dzięki lekturze naszego wydawnictwa dotrzesz do upragnionej dotacji.

Zapraszamy do lektury!

Krótko o programie

W latach 2014–2020 – na bazie doświadczeń z perspektywy 2007–2013 – w Polsce utworzono 16 Programów Regionalnych, które finansuje budżet Komisji Europejskiej łączną kwotą 31,2 mld euro, a które zarządzane są na poziomie poszczególnych regionów. Dostępne środki służą zmniejszaniu dysproporcji w rozwoju regionów należących do Unii Europejskiej.

Największą pulą środków, bo blisko 3,47 mld euro (co stanowi ok. 11% całej alokacji przyznanej na Programy Regionalne), dysponuje Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014–2020. Na tę sumę składają się środki z dwóch funduszy: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego, co pozwala na realizację kompleksowych projektów w obszarze nie tylko inwestycji infrastrukturalnych, ale też wsparcia kapitału ludzkiego.

RPO był negocjowany bezpośrednio pomiędzy władzami województwa a KE oraz poddany szerokim konsultacjom społecznym. W efekcie powstał program skrojony specjalnie pod kątem specyficznych potrzeb Śląskiego – wyszczególniono 13 obszarów wsparcia (osi priorytetowych).

Zdecydowaną większość środków (bo aż 45%) zdecydowano się przeznaczyć na 3 obszary: Oś priorytetową IV. Efektywność energetyczna, OZE i gospodarka niskoemisyjna (ok. 796 mln euro), Oś priorytetową VI. Transport (ok. 473 mln euro) oraz Oś priorytetową III. Wzmocnienie konkurencyjności MŚP

(ok. 305 mln euro). Istotną rolę w podziale środków odegrało również wsparcie inteligentnych specjalizacji województwa śląskiego, które zidentyfikowano w obszarach: energetyki, medycyny oraz technologii informacyjnych i komunikacyjnych.

Blisko 1/3 alokacji programu, tj. 1,108 mld euro, stanowią środki dedykowane Zintegrowanym i Regionalnym Inwestycjom Terytorialnym (bazujących na doświadczeniach Programów Rozwoju Subregionów w latach 2007–2013) w czterech subregionach województwa śląskiego: północnym, centralnym, zachodnim i południowym. Pozwala to na odpowiedzenie na potrzeby i problemy poszczególnych subregionów poprzez realizację strategicznych zintegrowanych projektów.

Dodatkowo w puli środków programu 124,7 mln euro to pieniądze zarezerwowane na Obszary Strategicznej Interwencji, wymagające specjalnych działań, szczególnie w zakresie rewitalizacji infrastrukturalno-społecznej. Skorzystają z nich w trybie pozakonkursowym Bytom i Radzionków.

Za realizację Programu odpowiada Zarząd Województwa Śląskiego jako Instytucja Zarządzająca, a zadania wykonują Wydziały Urzędu Marszałkowskiego: Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego. Ponadto we wdrażanie zaangażowane są: Śląskie Centrum Przedsiębiorczości, a także Wojewódzki Urząd Pracy.

więcej na:

www.rpo.slaskie.pl

I NOWOCZESNA GOSPODARKA

Główny cel: Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji

Działanie 1.1

Kluczowa dla regionu infrastruktura badawcza

Działanie 1.2

Badania, rozwój i innowacje w przedsiębiorstwach

Działanie 1.3

Profesjonalizacja IOB

Oczekiwane efekty:

- zwiększenie urynkowienia działalności badawczo-rozwojowej
- zwiększenie aktywności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw
- ulepszenie otoczenia proinnowacyjnego dla przedsiębiorstw

Dla kogo przede wszystkim:

- przedsiębiorstwa, w szczególności z sektora MŚP
- instytucje otoczenia biznesu
- jednostki naukowe
- konsorcja naukowe; konsorcja naukowo-przemysłowe
- spółki celowe/spin-off ustanawiane przez publiczne instytucje badawcze oraz przedsiębiorstwa

Fundusz:

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)

Maksymalny poziom dofinansowania:

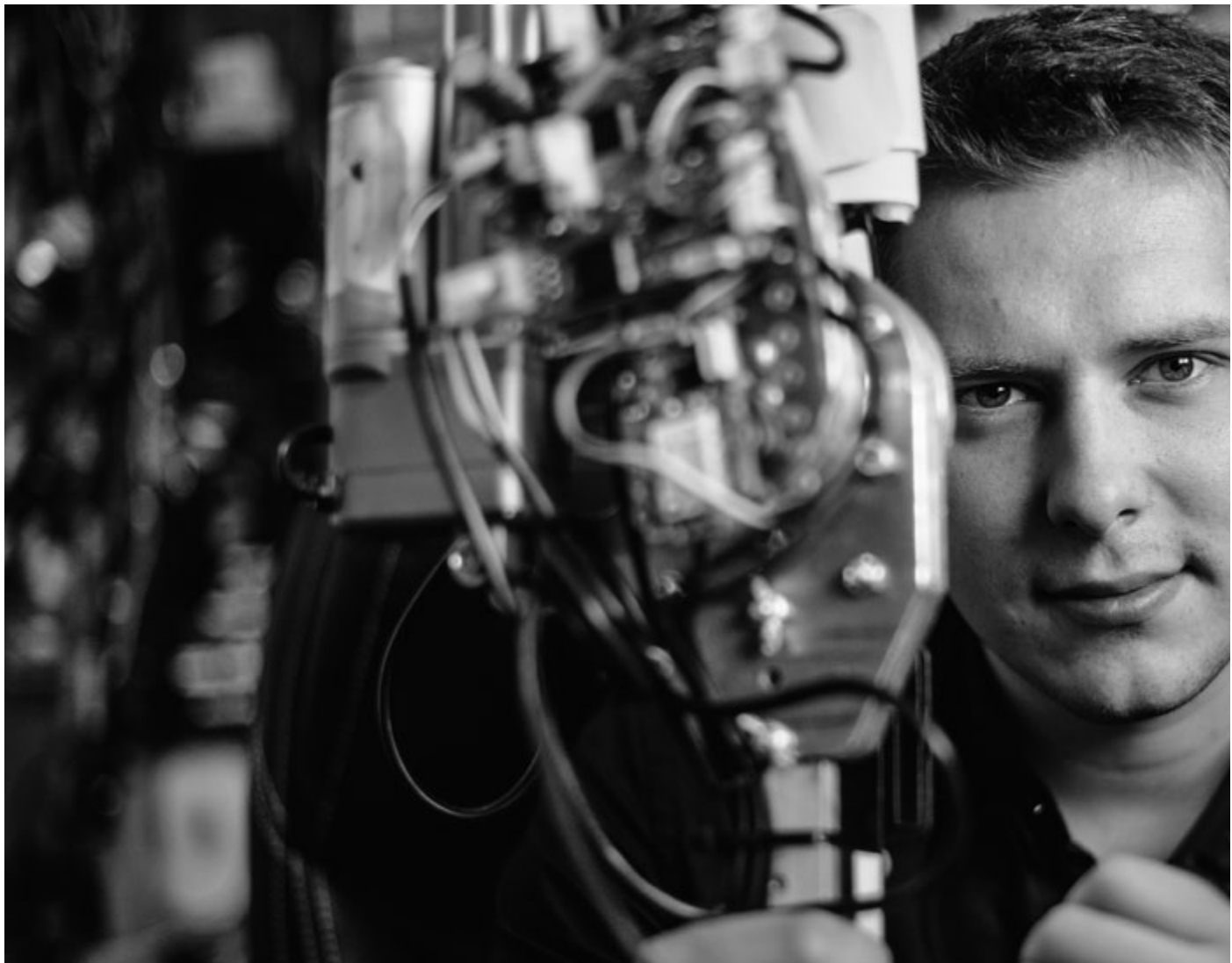
85%

Przykłady projektów:

- tworzenie i rozwój infrastruktury B+R
- inwestycje w aparaturę, sprzęt i inne niezbędne wyposażenie zaplecza badawczo-rozwojowego, które służy tworzeniu innowacyjnych produktów i usług
- prowadzenie badań przez przedsiębiorstwa
- wsparcie profesjonalizacji wysokospecjalistycznych usług doradczych świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu dla przedsiębiorców

Ważne:

Wsparcie skoncentrowane będzie na wzmocnieniu tzw. regionalnych inteligentnych specjalizacji, zdefiniowanych w Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Śląskiego na lata 2013-2020, tj.: medycyna, energetyka, technologie informacyjne i komunikacyjne.

Fot: Tomasz Jodłowski

Dostępne środki:

ok. **245,1** mln euro

II CYFROWE ŚLĄSKIE

Główny cel: Zwiększenie dostępności e-usług publicznych

Działanie 2.1

Wsparcie rozwoju cyfrowych usług publicznych

Oczekiwane efekty:

- wzrost liczby osób korzystających z usług i zasobów publicznych udostępnianych on-line, w szczególności w obszarach: ochrony zdrowia, administracji publicznej, informacji przestrzennej, wspierania przedsiębiorczości i prowadzenia działalności gospodarczej, digitalizacji zasobów nauki, kultury, a także w obszarze bezpieczeństwa publicznego
- skrócenie czasu potrzebnego do załatwienia formalności przez klientów/odbiorców poszczególnych instytucji

Dla kogo przede wszystkim:

Wsparcie mogą uzyskać jednostki organizujące lub wykonujące zadania publiczne o charakterze lokalnym, ponadlokalnym lub regionalnym, zaliczane m.in. do kategorii:

- jednostki samorządu terytorialnego
- uczelnie/szkoły wyższe
- państwowe i samorządowe instytucje kultury
- podmioty wykonujące działalność leczniczą

Fundusz:

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)

Maksymalny poziom dofinansowania:

85%

Przykłady projektów:

- tworzenie systemów i aplikacji przyczyniających się do zwiększenia dostępu do cyfrowych usług publicznych
- cyfryzacja zasobów kulturowych, naukowych, planistycznych, geodezyjnych i kartograficznych, a także zapewnienie powszechnego, otwartego dostępu do nich np. projekty digitalizacyjne
- tworzenie systemów i aplikacji przyczyniających się do zwiększenia dostępu do cyfrowych usług publicznych z obszaru e-zdrowia np. inwestycje przyczyniające się do skrócenia czasu oczekiwania na diagnozę lekarską oraz poprawy dostępu lekarzy do wyników badań pacjenta

Ważne:

Realizowane projekty powinny być zgodne ze standardami dostępności treści internetowych (WCAG 2.0). Brak wsparcia dla projektów, których zakres pokrywa się z przedsięwzięciami realizowanymi lub planowanymi do wsparcia na szczeblu krajowym. Jednocześnie utworzone systemy powinny zapewniać interoperacyjność działania.

Dostępne środki:

ok. **96** mln euro

III KONKURENCYJNOŚĆ MŚP

Główny cel: Wzmocnienie konkurencyjności MŚP

Działanie 3.1

Poprawa warunków do rozwoju MŚP

Działanie 3.2.

Innowacje w MŚP

Działanie 3.3

Technologie informacyjno-komunikacyjne w działalności gospodarczej

Działanie 3.4

Dokapitalizowanie zewnętrznych źródeł dofinansowania przedsiębiorczości

Oczekiwane efekty:

- zwiększenie liczby przedsiębiorstw, które wzmocniły swoją konkurencyjność korzystając ze wsparcia inkubatorów przedsiębiorczości
- wzrost poziomu przedsiębiorczości i realizacji nowych inwestycji w regionie, dzięki ponownemu wykorzystaniu terenów typu brownfield
- wzrost profesjonalizacji usług świadczonych przez inkubatory przedsiębiorczości
- wzrost liczby innowacji wdrażanych przez MŚP w regionie
- wzrost liczby inwestycji przedsiębiorstw rozwiniętych dzięki instrumentom finansowym
- poprawa procesów zarządczych, operacyjnych oraz biznesowych w oparciu o najnowsze rozwiązania informacyjno-komunikacyjne

Fundusz:

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)

Maksymalny poziom dofinansowania:

85%

Dla kogo przede wszystkim:

- mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa
- jednostki samorządu terytorialnego
- instytucje otoczenia biznesu

Przykłady projektów:

- przygotowanie terenów inwestycyjnych typu brownfield w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych
- rozwój profesjonalnych usług IOB świadczonych na rzecz przedsiębiorców
- zakup nowoczesnych maszyn, urządzeń i sprzętu produkcyjnego, w celu wprowadzenia na rynek nowych lub ulepszonych produktów lub usług przez sektor MŚP
- wprowadzenie innowacyjnych produktów lub usług wraz z ich promocją
- wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesach biznesowych przedsiębiorstw
- inwestycje w rozwój sektora MŚP przy wsparciu instrumentów zwrotnych (pożyczka, poręczenie, gwarancja, wejście kapitałowe)

Dostępne środki:

ok. **305,2** mln euro

IV EFEKTYWNOŚĆ ENERGETYCZNA, ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII I GOSPODARKA NISKOEMISYJNA

Główny cel: Poprawa efektywności energetycznej w województwie śląskim

Działanie 4.1

Odnawialne źródła energii

Działanie 4.2

Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii w mikro-, małych i średnich przedsiębiorstwach

Działanie 4.3

Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii w infrastrukturze publicznej i mieszkaniowej

Działanie 4.4

Wysokosprawna kogeneracja

Działanie 4.5

Niskoemisyjny transport miejski oraz efektywne oświetlenie

Oczekiwane efekty:

- zwiększenie poziomu produkcji energii ze źródeł odnawialnych
- zwiększenie efektywności energetycznej w sektorze publicznym i sektorze przedsiębiorstw

Fundusz:

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)

Maksymalny poziom dofinansowania:

85%

- zwiększenie efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym
- zwiększenie udziału produkcji energii w wysokosprawnej kogeneracji
- zwiększenie atrakcyjności transportu publicznego dla pasażerów

Dla kogo przede wszystkim:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- uczelnie/szkoły wyższe
- organizacje pozarządowe
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe
- mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa
- podmioty wykonujące działalność leczniczą
- towarzystwa budownictwa społecznego

Przykłady projektów:

- budowa i przebudowa infrastruktury służącej do produkcji i dystrybucji energii ze źródeł odnawialnych

- modernizacja i rozbudowa linii produkcyjnych na bardziej efektywne energetycznie
- likwidacja „niskiej emisji” poprzez wymianę/modernizację indywidualnych źródeł ciepła lub podłączanie budynków do sieciowych nośników ciepła
- budowa, przebudowa liniowej i punktowej infrastruktury transportu zbiorowego (np. zintegrowane węzły przesiadkowe, drogi rowerowe, parkingi Park&Ride i Bike&Ride, buspasy)
- zakup taboru autobusowego, tramwajowego na potrzeby transportu publicznego
- wdrażanie inteligentnych systemów transportowych (ITS)
- budowa instalacji OZE w modernizowanych energetycznie budynkach
- budowa i modernizacja instalacji do produkcji energii w wysokosprawnej kogeneracji
- modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej oraz wielorodzinnych budynków mieszkalnych

Ważne:

Zgłaszane inwestycje muszą przyczyniać się do zmniejszenia emisji CO₂ i innych zanieczyszczeń powietrza oraz do znacznego zwiększenia oszczędności energii.

Fot: Obraz licencjonowany przez Depositphotos.com/Drukarnia Chroma

Dostępne środki:

ok. **796,7** mln euro

V OCHRONA ŚRODOWISKA I EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW

Główny cel: Poprawa ochrony środowiska w województwie śląskim

Działanie 5.1

Gospodarka wodno-ściekowa

Działanie 5.2

Gospodarka odpadami

Działanie 5.3

Dziedzictwo kulturowe

Działanie 5.4

Ochrona różnorodności biologicznej

Działanie 5.5

Wzmocnienie potencjału służb ratowniczych

Oczekiwane efekty:

- zwiększenie liczby mieszkańców korzystających z systemu oczyszczania ścieków
- zmniejszenie poziomu szkodliwych i niebezpiecznych odpadów komunalnych
- zwiększenie atrakcyjności obiektów kulturowych regionu
- wzmocnienie mechanizmów ochrony różnorodności biologicznej w regionie
- doposażenie służb ratowniczych

Fundusz:

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)

Maksymalny poziom dofinansowania:

85%

Dla kogo przede wszystkim:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- podmioty, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia
- organizacje pozarządowe
- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe (nie dotyczy działania 5.3)
- instytucje kultury
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe (dotyczy działania 5.2)
- inne państwowe lub samorządowe osoby prawne utworzone na podstawie odrębnych ustaw w celu wykonywania zadań publicznych, których ustawowym lub statutowym celem jest działalność w zakresie kultury (dotyczy działania 5.3)

Przykłady projektów:

- budowa i modernizacja sieci kanalizacji deszczowej oraz sieci kanalizacyjnych dla ścieków komunalnych
- budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków komunalnych
- budowa/rozwój/modernizacja zakładów odzysku i unieszkodliwiania odpadów komunalnych
- kompleksowe unieszkodliwianie odpadów zawierających azbest
- prace konserwatorskie, restauratorskie, roboty budowlane dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków prowadzonego przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, a także dla obiektów przynależnych do Szlaku Zabytków Techniki
- ochrona i odtwarzanie stanu siedlisk przyrodniczych i populacji gatunków
- zwalczanie rozprzestrzeniania się i eliminowanie obcych gatunków inwazyjnych
- ochrona przyrody poprzez zmniejszenie presji ruchu turystycznego za pomocą budowy infrastruktury użytku publicznego
- budowa, modernizacja i doposażenie ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej lub ochrony różnorodności biologicznej
- wyposażenie jednostek ochotniczej straży pożarnej w sprzęt niezbędny do przeciwdziałania i usuwania skutków klęsk żywiołowych
- budowa instalacji do zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych
- budowa i modernizacja systemów zaopatrzenia w wodę

Fot: Rafał Herman

Dostępne środki:

ok.

mln euro

VI TRANSPORT

Główny cel: Zwiększenie dostępności głównych szlaków drogowych województwa oraz poprawienie jakości podróżowania transportem kolejowym

Działanie 6.1

Drogi wojewódzkie

Działanie 6.2

Transport kolejowy

Oczekiwane efekty:

- zwiększenie dostępności głównych szlaków drogowych województwa
- poprawa warunków wykonywania regionalnych przewozów pasażerskich

Dla kogo przede wszystkim:

- jednostki samorządu terytorialnego
- PKP PLK S.A.

Przykłady projektów:

- budowa i przebudowa dróg wojewódzkich
- rewitalizacja lub modernizacja linii kolejowych
- zakup taboru kolejowego

Fundusz:

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)

Maksymalny poziom dofinansowania:

85%

Ważne:

W przypadku budowy lub przebudowy dróg wojewódzkich dofinansowane będą jedynie projekty wpisane na „Listę rankingową projektów dotyczących budowy lub przebudowy dróg wojewódzkich przewidywanych do realizacji w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020” przyjętej przez Zarząd Województwa Śląskiego. Z kolei w przypadku transportu kolejowego na unijne wsparcie mogą liczyć projekty wskazane w Kontrakcie Terytorialnym dla Województwa Śląskiego.

Dostępne środki:

ok. **473** mln euro

VII REGIONALNY RYNEK PRACY

Główny cel: Wzrost aktywności zawodowej osób bezrobotnych, rozwój przedsiębiorczości i zatrudnienia

Działanie 7.1

Aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu

Działanie 7.2

Poprawa zdolności do zatrudniania osób poszukujących pracy i pozostających bez zatrudnienia

Działanie 7.3

Wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej

Działanie 7.4

Wspomaganie procesów adaptacji do zmian na regionalnym rynku pracy (działania z zakresu outplacementu)

Działanie 7.5

Wsparcie osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej poprzez instrumenty finansowe

Oczekiwane efekty:

- wzrost aktywności zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia
- rozwój przedsiębiorczości i samozatrudnienia

Fundusz:

Europejski Fundusz Społeczny

Maksymalny poziom dofinansowania:

85%

Minimalna wartość projektu:

100 tys. zł

Dla kogo przede wszystkim:

wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych), w tym: agencje zatrudnienia, instytucje szkoleniowe, instytucje dialogu społecznego, instytucje partnerstwa lokalnego, Lokalne Grupy Działania, Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach, powiatowe urzędy pracy, banki spółdzielcze

Grupa docelowa:

- osoby bezrobotne i poszukujące zatrudnienia (w tym m.in. osoby powyżej 29. roku życia, osoby powyżej 50. roku życia, kobiety, osoby niepełnosprawne, osoby długotrwale bezrobotne, osoby o niskich kwalifikacjach)
- pracownicy przedsiębiorstw sektora MŚP przechodzących procesy restrukturyzacyjne
- pracodawcy i przedsiębiorcy

Przykłady projektów:

- wdrażanie instrumentów i usług rynku pracy służących zdobyciu doświadczenia zawodowego (staże, praktyki subsydiowane zatrudnienie, refundacja wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy)

- pomoc bezrobotnym w uzupełnieniu lub zdobyciu nowych kwalifikacji zawodowych, np. poprzez szkolenia zawodowe
- bezzwrotne dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej
- wsparcie typu outplacement dla pracowników przedsiębiorstw zagrożonych zwolnieniem, przewidzianych do zwolnienia lub zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy, m.in. doradztwo zawodowe, poradnictwo psychologiczne, pośrednictwo pracy, szkolenia, kursy, studia podyplomowe, staże, praktyki zawodowe, subsydiowanie zatrudnienia, wsparcie finansowe na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej w formie bezzwrotnej połączone ze wsparciem doradczo-szkoleniowym
- preferencyjne pożyczki dla osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej

Fot: Obraz licencjonowany przez Depositphotos.com/Drukarnia Chroma

Dostępne środki:

ok. **224,3** mln euro

VIII REGIONALNE KADRY GOSPODARKI OPARTEJ NA WIEDZY

Główny cel: Zwiększenie adaptacyjności przedsiębiorstw, przedsiębiorców i pracowników

Działanie 8.1

Wspieranie rozwoju warunków do godzenia życia zawodowego i prywatnego

Działanie 8.2

Wzmacnianie potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw, przedsiębiorców i ich pracowników

Działanie 8.3

Poprawa dostępu do profilaktyki, diagnostyki i rehabilitacji leczniczej ułatwiającej pozostanie w zatrudnieniu i powrót do pracy

Oczekiwane efekty:

- poprawa dostępności do usług opiekuńczych nad dziećmi do 3. roku życia
- poprawa kompetencji i kwalifikacji kadr pracowniczych przedsiębiorstw sektora MŚP zgodnie z ich potrzebami
- poprawa dostępu do profilaktyki, diagnostyki i rehabilitacji leczniczej ułatwiającej pozostanie w zatrudnieniu i powrót do pracy

Fundusz:

Europejski Fundusz Społeczny

Maksymalny poziom dofinansowania:

85%

Minimalna wartość projektu:

100 tys. zł

Dla kogo przede wszystkim:

wszystkie podmioty (z wyłączeniem osób fizycznych, nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)

Grupy docelowe:

- osoby podejmujące pracę po przerwie związanej z urodzeniem dziecka i/lub wychowujące dzieci do lat 3, osoby zatrudnione, wychowujące dzieci do lat 3, osoby, które są poza rynkiem pracy ze względu na konieczność opieki nad dzieckiem do lat 3
- pracownicy przedsiębiorstw sektora MŚP
- kadra zarządzająca przedsiębiorstwem
- osoby w wieku aktywności zawodowej

Przykłady projektów:

- tworzenie i funkcjonowanie podmiotów opieki nad dzieckiem do lat 3, w tym żłobków (m.in. przyzakładowych), klubów dziecięcych i punktów dziennej opieki
- tworzenie nowych miejsc opieki w podmiotach opieki nad dzieckiem do lat 3 już istniejących, a także tworzenie i rozwijanie miejsc opieki nad dziećmi w innych formach opieki wymienionych w ustawie o opiece nad dziećmi do lat 3 obejmujące: sprawowanie opieki przez nianię, sprawowanie opieki przez opiekuna dziennego
- dostarczenie usług rozwojowych doradczych, szkoleniowych zgodnych z potrzebami przedsiębiorstwa (m.in.: usług w zakresie wsparcia kapitałowego, zarządzania i prowadzenia działalności gospodarczej, budowania i rozwoju biznesu, organizacyjnych, ekonomiczno-finansowych, prawnych, marketingowych, w zakresie zarządzania strategicznego, audytów strategicznych, szkolenia z transferu i komercjalizacji wiedzy oraz ochrony własności przemysłowej)
- tworzenie podmiotów opieki nad dziećmi do lat 3 (m.in. przyzakładowych), klubów dziecięcych i punktów dziennej opieki
- opracowywanie i wdrażanie programów zdrowotnych dot. rehabilitacji leczniczej, ułatwiających powroty do pracy i utrzymanie zatrudnienia we współpracy z pracodawcami
- wdrażanie programów zdrowotnych w kierunku wczesnego wykrywania nowotworów m.in. jelita grubego, piersi, szyjki macicy
- wdrażanie programów zdrowotnych dotyczących chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu
- działania ukierunkowane na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy, z uwzględnieniem działań szkoleniowych
- działania w zakresie przekwalifikowania osób starszych pracujących w trudnych warunkach, pozwalające im na zdobycie kwalifikacji do wykonywania prac, które będą uwzględniały ich umiejętności i stan zdrowia

Dostępne środki:

ok. **187,7** mln euro

IX WŁĄCZENIE SPOŁECZNE

Główny cel: Wzmocnienie aktywności społecznej i podniesienie poziomu kwalifikacji zawodowych osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

Działanie 9.1

Aktywna integracja

Działanie 9.2

Dostępne i efektywne usługi społeczne i zdrowotne

Działanie 9.3

Rozwój ekonomii społecznej w regionie

Oczekiwane efekty:

- wzrost zdolności do zatrudnienia osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym
- wzmocnienie aktywności społecznej i zawodowej społeczności lokalnych zamieszkujących obszary zdegradowane i peryferyjne
- wzrost dostępności i jakości usług społecznych zapobiegających ubóstwu i wykluczeniu społecznemu
- wzrost dostępności do usług zdrowotnych w regionie
- wzrost liczby i stabilności miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej

Fundusz:

Europejski Fundusz Społeczny

Maksymalny poziom dofinansowania:

85%*

Minimalna wartość projektu:

100 tys. zł

Dla kogo przede wszystkim:

- jednostki samorządu terytorialnego
- akredytowane podmioty świadczące usługi na rzecz podmiotów ekonomii społecznej (OWES)
- jednostki zatrudnienia socjalnego, podmioty i placówki prowadzące wsparcie na rzecz trudnej młodzieży
- organizacje pozarządowe
- podmioty wykonujące działalność leczniczą

Grupa docelowa:

- społeczności lokalne, w tym w szczególności osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz otoczenie tych osób w zakresie niezbędnym do wsparcia osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym
- osoby zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym osoby bezrobotne, które zgodnie z ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy zostały sprofilowane jako oddalone od rynku pracy
- otoczenie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w zakresie niezbędnym do wsparcia osób wykluczonych

* (poddziałanie 9.1.1, 9.1.2, 9.1.3, 9.1.4, 9.1.5; 9.3.1 – do 95%; działanie 9.2 – do 93%)

lub zagrożonych wykluczeniem społecznym w ramach programu

- rodziny, osoby sprawujące pieczę zastępczą, kandydaci na rodziców/rodziny wspierające lub zastępcze
- kobiety w ciąży, dzieci oraz młodzież w zakresie ochrony zdrowia, w tym diagnostyki i programów profilaktycznych i rehabilitacyjnych w zakresie chorób rozwojowych i cywilizacyjnych
- podmioty realizujące usługi wsparcia rodziny i pieczy zastępczej oraz społecznej wyłącznie w zakresie działań podnoszących standard i jakość usług realizowanych na rzecz bezpośrednich odbiorców
- podmioty realizujące usługi zdrowotne wyłącznie w zakresie działań podnoszących standard i jakość usług realizowanych na rzecz bezpośrednich odbiorców
- podmioty ekonomii społecznej, instytucje wsparcia ekonomii społecznej, w tym ośrodki wsparcia ekonomii społecznej, przedsiębiorstwa społeczne i ich pracownicy
- pracownicy jednostek sektora finansów publicznych
- partnerzy społeczni i gospodarczy, w tym przedsiębiorcy
- pracownicy administracji publicznej, pracownicy i wolontariusze instytucji pomocy integracji społecznej realizujący działania w zakresie aktywnej integracji, pracownicy publicznych służb zatrudnienia (w zakresie wspólnych działań partnerskich)
- przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego szczebla województwa, powiatu i gminy, przedsiębiorcy, media lokalne i regionalne

Przykłady projektów:

- działania na rzecz wzmacniania potencjału społecznego i zawodowego lokalnych społeczności uwzględniające specyfikę terytorium i zamieszkujących je społeczności z uwzględnieniem działań: opartych o samopomoc i wolontariat, środowiskowych prozatrudnieniowych, edukacyjnych
- kompleksowe działania na rzecz osób wykluczonych społecznie z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji społecznej
- wsparcie reintegracji i rehabilitacji osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym
- wsparcie rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej i usług wsparcia rodziny
- działania na rzecz rozwoju usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych z uwzględnieniem priorytetyzacji w kierunku środowiskowej formuły świadczenia
- rozwój mieszkalnictwa wspieranego
- działania w zakresie rozwoju usług zdrowotnych
- świadczenie profilowanych usług doradczych, edukacyjnych i biznesowych na rzecz efektywnego funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej, w tym podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników podmiotów ekonomii społecznej oraz wspieranie powstawania i stabilności miejsc pracy w obszarze przedsiębiorczości społecznej
- tworzenie przedsiębiorstw społecznych

Dostępne środki:

ok. **260,9** mln euro

X REWITALIZACJA ORAZ INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA I ZDROWOTNA

Główny cel: zwiększenie dostępu do usług społecznych i zdrowotnych mieszkańców województwa śląskiego

Działanie 10.1

Infrastruktura ochrony zdrowia

Działanie 10.2

Rozwój mieszkalnictwa socjalnego, wspomaganego i chronionego oraz infrastruktury usług społecznych

Działanie 10.3

Rewitalizacja obszarów zdegradowanych

Działanie 10.4

Poprawa stanu środowiska miejskiego

Oczekiwane efekty:

- zwiększenie dostępności i efektywności systemu ochrony zdrowia
- zwiększenie dostępności do usług społecznych dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem
- zwiększenie aktywizacji społeczno-gospodarczej ludności zamieszkującej rewitalizowane tereny

Fundusz:

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)

Maksymalny poziom dofinansowania:

85%

Dla kogo przede wszystkim:

- jednostki samorządu terytorialnego
- podmioty wykonujące działalność leczniczą w rozumieniu ustawy o działalności leczniczej, posiadające osobowość prawną lub zdolność prawną, udzielające świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych
- organizacje pozarządowe
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych
- jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych (niewymienione wyżej)
- spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe, TBS
- instytucje kultury
- przedsiębiorcy
- Lokalne Grupy Działania

Przykłady projektów:

- inwestycje ukierunkowane na poprawę jakości i dostępności do świadczeń ochrony zdrowia, poprzez prace remontowo-budowlane, zakup sprzętu medycznego

- roboty budowlane (za wyjątkiem budowy nowych obiektów) w zdegradowanych budynkach w celu adaptacji ich na mieszkania socjalne, wspomagane i chronione oraz na centra usług społeczno-socjalnych
- kompleksowa rewitalizacja obszarów zdegradowanych, przyczyniająca się do poprawy jakości życia mieszkańców oraz ożywienia społeczno-gospodarczego
- odnowa powojennych i przemysłowych obszarów, mająca na celu wykreowanie nowych funkcji: edukacyjnych, rekreacyjnych, sportowych, kulturalnych czy gospodarczych

Ważne:

Zgodnie z kierunkami i priorytetami zakresu interwencji w ochronie zdrowia, wskazanymi w Policy Paper, projekty inwestycyjne ukierunkowane na poprawę jakości i dostępności do świadczeń ochrony zdrowia mogą dotyczyć wyłącznie:

- grup chorób, które zostały zidentyfikowane jako istotne przyczyny dezaktywacji zawodowej (choroby układu krążenia, nowotworowe, układu kostno-stawowo-mięśniowego, układu oddechowego, choroby psychiczne)
- obszaru świadczeń opieki geriatrycznej
- dziedzin medycyny, ukierunkowanych na opiekę nad matką i dzieckiem (położnictwo i ginekologia, neonatologia, pediatria, kardiologia i kardiologia dziecięca, chirurgia dziecięca, neurologia dziecięca, psychiatria dziecięca, hematologia i onkologia dziecięca)
- specyficznych grup chorobowych istotnych dla regionu, wynikających z przeprowadzonej diagnozy sytuacji demograficzno-epidemiologicznej.

Z uwagi na charakter świadczeń udzielanych w POZ, projekty inwestycyjne tego typu świadczeniodawcy mogą być ukierunkowane na wszystkie problemy zdrowotne dorosłych i dzieci rozwiązywane w ramach świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej, przy czym powinny one przyczynić się do rozwoju opieki koordynowanej, z uwzględnieniem zintegrowanych form opieki środowiskowej.

Działanie 10.2 – inwestycje dotyczące mieszkalnictwa socjalnego, wspomagane i chronione oraz infrastruktury usług społecznych, muszą być realizowane w oparciu o istniejącą infrastrukturę, w powiązaniu z procesem aktywizacji społeczno-zawodowej, mającym na celu usamodzielnienie ekonomiczne osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

W ramach Działania 10.3 inwestycje wspierane z EFRR będą dofinansowane w ramach instrumentów ZIT/RIT. Wsparcie otrzymają projekty wynikające ze Strategii ZIT. Jednocześnie projekty rewitalizacyjne muszą wynikać z przyjętych przez każdą z gmin Programów Rewitalizacji (PR). Zapewnienie zgodności i komplementarności pomiędzy strategią ZIT a wszystkimi PR-ami jest zadaniem gmin biorących udział w ZIT. W przypadku Bytomia oraz powiązanego z nim funkcjonalnie Radzionkowa projekty zostaną objęte procedurą pozakonkursową. Projekty rewitalizacyjne muszą wynikać z przyjętych przez każdą z gmin Programów Rewitalizacji (PR).

Działanie 10.4 – wsparcie w formie: pożyczki, poręczenia, gwarancji, wejścia kapitałowego, itd. Wartość pożyczki udzielonej na projekt miejski nie może przekraczać 50 mln zł.

Dostępne środki:

ok. **293** mln euro

XI WZMOCNIENIE POTENCJAŁU EDUKACYJNEGO

Główny cel: poprawa dostępu
do wysokiej jakości edukacji

Działanie 11.1

Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i średniego

Działanie 11.2

Dostosowanie oferty kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy – kształcenie zawodowe uczniów

Działanie 11.3

Dostosowanie oferty kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy – kształcenie zawodowe osób dorosłych

Działanie 11.4

Podnoszenie kwalifikacji zawodowych osób dorosłych

Fundusz:

Europejski Fundusz Społeczny

Maksymalny poziom dofinansowania:

85% *

Minimalna wartość projektu:

100 tys. zł

Oczekiwane efekty:

- wzrost dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej w województwie śląskim
- wzrost dostępu do wysokiej jakości oferty kształcenia ogólnokształcącego
- wzrost kwalifikacji i kompetencji w zakresie umiejętności cyfrowych i języków obcych dorosłych mieszkańców województwa śląskiego, w szczególności osób starszych oraz osób o niskich kwalifikacjach
- wzrost zatrudnienia wśród absolwentów szkół i placówek kształcenia zawodowego poprzez poprawę efektywności realizowanego wsparcia

* (poddziałanie 11.1.1, 11.1.2, 11.1.3 – do 85%; poddziałanie 11.1.4, działanie 11.2, 11.3 – do 90%; poddziałanie 11.1.5 – do 95%)

Dla kogo przede wszystkim:

wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych)

Grupa docelowa:

- dzieci w wieku przedszkolnym, dzieci z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego
- rodzice/opiekunowie prawni dzieci w wieku przedszkolnym
- przedszkola, w tym z oddziałami integracyjnymi, przedszkola specjalne
- oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, inne formy wychowania przedszkolnego
- nauczyciele i kadra pedagogiczna przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach oraz innych formach wychowania przedszkolnego
- szkoły oraz placówki realizujące kształcenie ogólne, w tym szkoły artystyczne i zawodowe, które realizują podstawę programową kształcenia ogólnego (z wyłączeniem szkół dla dorosłych) oraz specjalne i ich organy prowadzące
- uczniowie i wychowankowie szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne, w tym szkół artystycznych i zawodowych, które realizują podstawę programową kształcenia ogólnego (z wyłączeniem szkół dla dorosłych) i specjalnych
- młodociani pracownicy
- osoby dorosłe, zgłaszające z własnej inicjatywy chęć kształcenia formalnego (podnoszenia, uzupełniania kwalifikacji lub ich formalnego potwierdzenia)
- pracodawcy/przedsiębiorcy/rzemieślnicy oraz ich zrzeszenia i stowarzyszenia
- nauczyciele zawodu i pracownicy pedagogiczni szkół ponadgimnazjalnych i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, instruktorzy praktycznej nauki zawodu

- partnerzy społeczno-gospodarczy
- osoby dorosłe pracujące, uczestniczące z własnej inicjatywy w szkoleniach i kursach, należące do grup defaworyzowanych

Przykłady projektów:

- programy zapewniania dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, zwiększające liczbę miejsc przedszkolnych oraz podnoszące jakość edukacji
- kształtowanie i rozwijanie u uczniów kompetencji kluczowych niezbędnych na rynku pracy oraz kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej, w tym doradztwo edukacyjno-zawodowe dla uczniów
- tworzenie w szkołach warunków do nauczania opartego na metodzie eksperymentu (w powiązaniu z zaplanowanymi w projekcie zajęciami)
- realizacja kompleksowych programów wspomagających szkołę lub placówkę systemu oświaty w procesie indywidualizacji pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz wsparcia ucznia młodszego
- doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli w zakresie zgodnym z zaplanowanym wsparciem na rzecz uczniów
- wsparcie młodzieży uzdolnionej w zakresie przedmiotów matematycznych, przyrodniczych, informatycznych lub języków obcych poprzez stypendia naukowe dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych
- poprawa jakości edukacji w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie zawodowe we współpracy z otoczeniem, w szczególności z pracodawcami, poprzez: doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu, podnoszenie umiejętności oraz uzyskiwanie kwalifikacji zawodowych przez uczniów i wzmacnianie ich zdolności do zatrudnienia, rozwój współpracy szkół

lub placówek prowadzących kształcenie zawodowe z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym

- kwalifikacyjne kursy zawodowe dla osób dorosłych zainteresowanych zdobyciem nowych kwalifikacji lub szkolenia przygotowujące do egzaminu sprawdzającego, czeladniczego lub mistrzowskiego
- szkolenia i kursy skierowane do osób dorosłych, które z własnej inicjatywy są zainteresowane nabyciem, uzupełnieniem lub podwyższeniem umiejętności i kompetencji w obszarze umiejętności ICT i znajomości języków obcych

Dostępne środki:

ok. **194,8** mln eur

XII INFRASTRUKTURA EDUKACYJNA

Główny cel: Wzrost potencjału edukacyjnego województwa śląskiego

Działanie 12.1

Infrastruktura wychowania przedszkolnego

Działanie 12.2

Infrastruktura kształcenia zawodowego

Działanie 12.3

Instytucje popularyzujące naukę

Oczekiwane efekty:

- zwiększenie liczby miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego
- zwiększenie kompetencji uczniów szkół kształcących się w zawodach
- zwiększenie liczby osób odwiedzających instytucje paramuzealne

Dla kogo przede wszystkim:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- organizacje pozarządowe
- osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi przedszkola, oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych oraz inne formy wychowania przedszkolnego

Fundusz:

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)

Maksymalny poziom dofinansowania:

85%

- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych
- podmioty prowadzące placówki kształcenia ustawicznego
- osoby prawne i fizyczne będące organami prowadzącymi szkoły ponadgimnazjalne (wyłącznie w zakresie kształcenia zawodowego)

Przykłady projektów:

- przebudowa, budowa przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych i innych form wychowania przedszkolnego wraz z zapewnieniem niezbędnego wyposażenia, w tym przystosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych
- przebudowa, budowa, remont laboratoriów, sal do praktycznej nauki zawodu wraz z zapewnieniem wyposażenia, w tym przystosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych
- przebudowa, budowa, remont obiektów wraz z zapewnieniem wyposażenia, w tym przystosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych

Ważne:

Wsparcie inwestycyjne projektów ze środków EFRR ma charakter uzupełniający (dodatkowy) i będzie możliwe wyłącznie w powiązaniu z działaniami realizowanymi ze środków EFS.

Dostępne środki:

ok. **81** mln euro

XIII POMOC TECHNICZNA

Główny cel: Zapewnienie efektywnego procesu zarządzania, wdrażania i monitorowania RPO WSL 2014-2020

Działanie 13.1
Pomoc Techniczna

Oczekiwane efekty:

- utrzymanie odpowiedniego poziomu zatrudnienia personelu zaangażowanego w zarządzanie, wdrażanie i monitorowanie RPO WSL 2014–2020 oraz zapewnienie możliwości podnoszenia jego kwalifikacji i niezbędnych warunków pracy
- zapewnienie skutecznego i sprawnego systemu zarządzania i wdrażania RPO WSL
- zapewnienie efektywnego systemu informacji i promocji dla programu i skuteczne wsparcie dla beneficjentów

Dla kogo przede wszystkim:

- jednostki samorządu terytorialnego
- wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne
- stowarzyszenia, porozumienia międzygminne, związek międzygminny

Fundusz:

Europejski Fundusz Społeczny

Maksymalny poziom dofinansowania:

85%

Dostępne środki:

ok. 110 mln euro

Grupa docelowa:

podmioty spełniające przesłanki ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, tj. podmioty, które zgodnie ze statutem lub umową nie działają w celu osiągnięcia zysku lub przeznaczają zysk na cele statutowe

Przykłady projektów:

- finansowanie wydatków administracyjnych i organizacyjnych związanych ze stworzeniem i utrzymaniem warunków pracy umożliwiających sprawną realizację procesów związanych z realizacją RPO WSL 2014–2020
- wsparcie budowy, wdrożenia i utrzymania systemów informatycznych wraz z niezbędną strukturą teleinformatyczną obsługujących i wspierających realizację RPO WSL 2014–2020
- wsparcie procesu wymiany doświadczeń i informacji pomiędzy instytucjami zaangażowanymi we wdrażanie RPO w regionach
- prowadzenie, obsługa, organizacja, zlecenie akcji, imprez działań informacyjno-promocyjnych
- finansowanie badań/ekspertyz/sondaży mających na celu m.in. ocenę skuteczności realizowanych działań informacyjno-promocyjnych

Instytucje wdrażające RPO WSL 2014-2020

KOORDYNACJA RPO WSL:

Wydział Rozwoju Regionalnego
ul. Dąbrowskiego 23 / Poczta: ul. Ligonia 46, 40-037 Katowice
godziny pracy: 7.30 – 15.30
tel. 32 77 40 654 / 657
fax: 32 77 40 135
email: fundusze@slaskie.pl

EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO:

Wydział Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
ul. Dąbrowskiego 23 / Poczta: ul. Ligonia 46, 40-037 Katowice
godziny pracy: 7.30 – 15.30
tel. 32 77 40 130 / 232 / 122 / 144
fax: 32 77 40 196 / 191
email: efrr@slaskie.pl

Śląskie Centrum Przedsiębiorczości

ul. Katowicka 47, 41-500 Chorzów
Punkt informacyjny
godziny pracy: 7.30 – 15.30
tel. 32 74 39 177 / 171
fax: 32 74 39 161
email: punkt.informacyjny@scp-slask.pl

EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY:

Wydział Europejskiego Funduszu Społecznego
ul. Dąbrowskiego 23 / Poczta: ul. Ligonia 46, 40-037 Katowice
godziny pracy: 7.30 – 15.30
tel. 32 77 40 125 / 126 / 127 / 666 / 992
fax: 32 77 40 402
email: efs@slaskie.pl

Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach

ul. Kościuszki 30, 40-048 Katowice
Punkt Kontaktowy EFS
godziny pracy: 7.30 – 15.30
tel. 32 75 73 311 / 357
fax: 32 757 33 62
email: efs@wup-katowice.pl

INFORMACJA O CAŁYM PROGRAMIE

Główny Punkt Informacyjny
ul. Dąbrowskiego 23, parter, sektor C
40-037 Katowice / Poczta: ul. Ligonia 46, 40-037 Katowice
godziny pracy: pon.: 7.00 – 17.00; wt. – pt.: godz.: 7.30 – 15.30
tel. 32 77 40 172 / 193 / 194
email: punktinformacyjny@slaskie.pl

Dostępne środki w ramach RPO WSL:

ok. **3,47** mld euro

Wydawca:

Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego
ul. Ligonia 46, 40-037 Katowice
Tel. +48 32 77 40 654

Realizacja:

Wydawnictwo KA spółka cywilna
Joanna Tomczyk-Lidochowska
Katarzyna Wiśniewska-Lewicka
wydawnictwo@kasc.pl, www.kasc.pl

Redakcja:

Łukasz Karkoszka, Joanna Tomczyk-Lidochowska

Współpraca z redakcją:

Krystyna Skrabek (UM WSL), Magdalena Łuka (UM WSL),
Agnieszka Gajewska (UM WSL)

Projekt graficzny:

Magdalena Frączek

Koncepcja i projekt graficzny okładki:

musk collective design

Fundusze Europejskie
Program Regionalny

Śląskie. Pozytywna energia

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

